

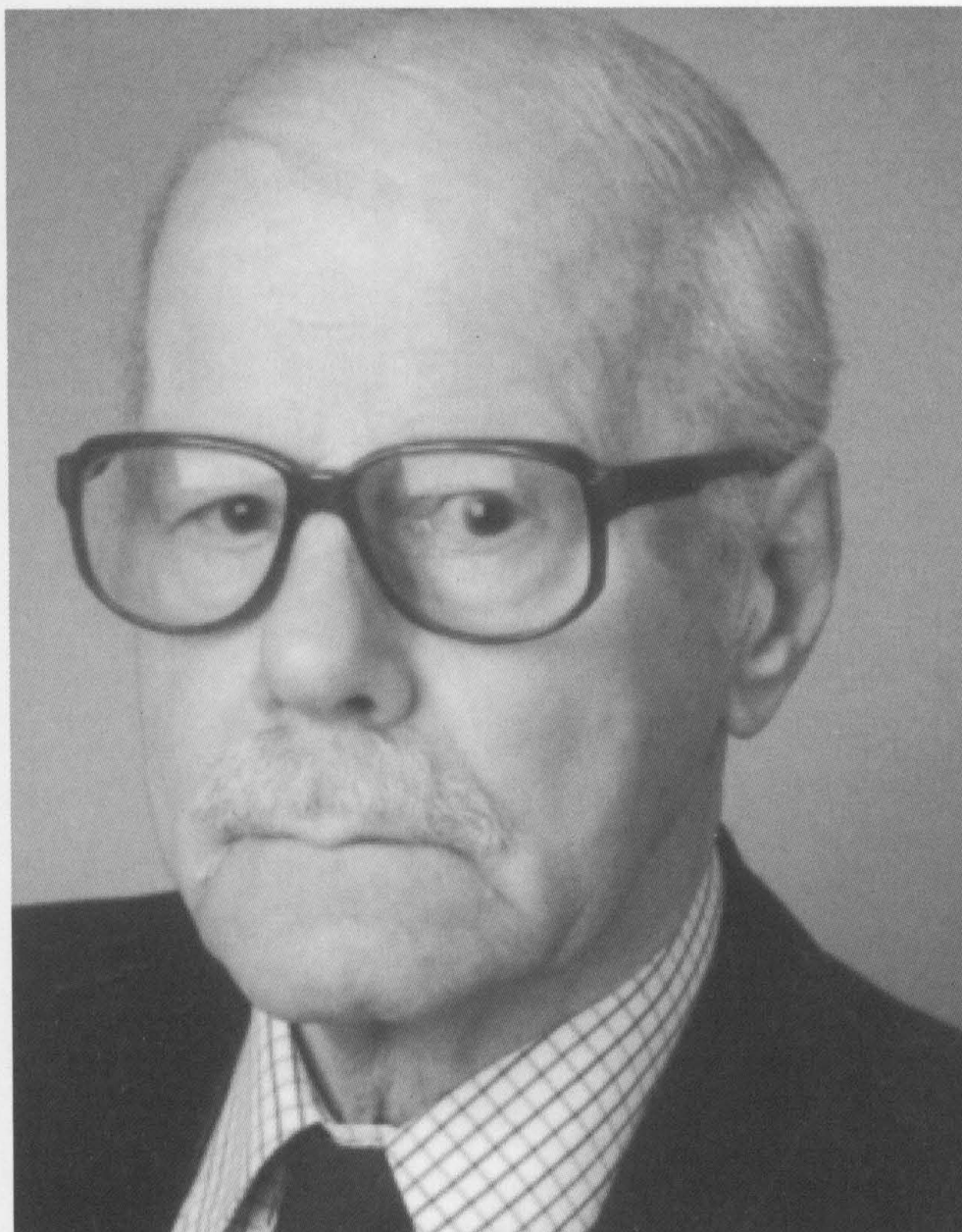
Citation:

P.J. Buijnsters, Levensbericht C. Reedijk, in:
Levensberichten en herdenkingen, 2002, Amsterdam, pp. 83-88

Herdenking door P.J. Buijsters

Cornelis Reedijk

1 april 1921 – 7 mei 2000

Cornelis Reedijk

Op 7 mei 2000 overleed in zijn woonplaats Zeist op 79-jarige leeftijd dr. Cornelis Reedijk, sinds 1972 lid van deze Akademie. Alleen het Duits kan in één woord uitdrukken wat Reedijk voor de meeste mensen was: 'Respektperson'. Maar juist dat respect inboezemende maakt het moeilijk voor wie niet tot zijn allerintiemste kring behoorde om hier iets over de man en de innerlijke drijfveren achter zijn werk te zeggen. Duidelijk is wel dat Reedijk in menig opzicht het einde markeert van een geleerd humanisme dat aan onze universiteiten en wetenschappelijke bibliotheken nu vrijwel verdwenen lijkt.

Geboren 1 april 1921 te Rotterdam in een onderwijzersgezin, bezocht hij eerst de openbare lagere school in een grauwe wijk van Rotterdam-West. Daar trof hij tot zijn geluk vanaf het begin als klasgenoten de tweeling Fred en Ernst Kossmann, zoons van de literair en muzikaal begaafde Rotterdamse gemeentebibliothecaris dr. F.K.H. Kossmann. Met beide leeftijdgenoten was Kees levenslang bevriend; met Alfred, de latere romanschrijver, overigens intenser dan met de historicus geworden E.H. Kossmann. Belangrijk vooral voor Reedijk was dat hij zo van jongsaf toegang had tot een huis waar literatuur, kunst en wetenschap niet alleen hoog telden maar ook door de bewoners actief beoefend werden. Dit stimulerend milieu, door Reedijk later gememoreerd in zijn opstel 'Voornamelijk een Rotterdamse jeugd', zou ook zijn eigen gang door de instituten bepalen.

Van 1933 tot 1939 bezocht Reedijk het Gymnasium Erasmianum, waarna hij, wiens vader inmiddels gestorven was, met een schrale beurs naar Leiden kon om daar klassieke letteren te gaan studeren. Het werd vanwege de oorlogsomstandigheden een moeilijke omweg, zodat Reedijk zijn studie pas in 1948 kon afronden met het doctoraal examen.

In het voetspoor van Kossmann Sr. volgde hij nu een cursus voor wetenschappelijke bibliotheekambtenaren, die hem in 1953 benoembaar maakte tot conservator bij de Rotterdamse Gemeentebibliotheek en, na Kossmanns pensionering in 1958, tot diens opvolger. Dat zou hij blijven tot 1961, toen hij in de rang van onderbibliothecaris de overstap maakte naar de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage als beoogd opvolger van de daar nog residerende prof. dr. Leendert Brummel. Daarmee begon een heel nieuwe fase in Reedijks leven, dat zich tot dusver bijna uitsluitend binnen Rotterdam had afgespeeld, fysiek zowel als intellectueel.

Wat deze abituriënt van het Erasmiaans Gymnasium nauw aan Rotterdam verbond was niet in de laatste plaats Erasmus zelf, wiens geschriften rijkelijk in vroege uitgaven in de Gemeentebibliotheek voorhanden bleken en ter gelegenheid van wiens vierhonderdste sterfdag Kossmann in 1936 een internationaal symposium annex tentoonstelling had georganiseerd. Het was Kossmann ook die hem in 1951 gelegenheid bood om in het prestigieuze tijdschrift *Het Boek* zijn eerste wetenschappelijke proeve over Erasmus' gedichten te publiceren en die hem aanriep om deze studie verder uit te werken tot een academisch proefschrift. Dat bleek een gouden

greep. Vijf jaar later, in 1956, promoveerde Reedijk *cum laude* te Leiden bij J.H. Waszink op een becommentarieerde tekstuutgave van *The Poems of Desiderius Erasmus*, die meteen als standaardwerk werd begroet en waarmee hij zijn naam als Erasmus-kenner voorgoed vestigde. Maar ik mag niet de suggestie wekken, alsof Erasmus voor Reedijk slechts een inwisselbaar dissertatie-onderwerp zou zijn geweest. Integendeel, diens elegante ironie moest hem persoonlijk evenzeer aanspreken als de geest van behoedzame tolerantie, al liet Reedijk zich daar bij mijn weten nooit direct over uit.

Wat uit die Rotterdamse jaren nog extra vermelding verdient is zijn huwelijk in juli 1945 met Elly Karkabé en zijn literaire samenwerking met Fred Kossmann, een vertaalproject van Lewis Carroll, waarbij Kossmann in 1947 *Alice in Wonderland* en Reedijk het vervolg *Through the looking-glass* voor zijn rekening nam. Het onverwachte succes van deze bewerking, tien snel op elkaar volgende herdrukken, deed hem zichtbaar genoeg. Carroll was met zijn bizarre, enigszins dandyeske humor dan ook echt een schrijver naar zijn smaak. Hij deelde diens afkeer van sentimentaliteit en dikdoenerij. Reedijk zelf, trouwens, had in zijn uiterlijk ook iets van een Engelsman. Met zijn martiale snor deed hij op latere leeftijd denken aan een oud-officier van het Britse leger, waartegen dan zijn voorzichtig-aarzelend optreden verrassenderwijs contrasteerde.

Reedijks benoeming op 1 september 1962 tot bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek plaatste hem automatisch in het centrum van de Nederlandse bibliotheekwereld. Dat betekende bijvoorbeeld dat hij verondersteld werd leiding te geven aan de interbibliothecaire samenwerking. Voor literaire escapades was nu allicht geen gelegenheid meer. Zwaar drukte de erfenis van Brummel en het vertrouwen dat die in hem gesteld had op hem. Als verfijnd geleerde, met enige literaire aanleg, maar zonder uitgesproken managersambities, zag hij zich binnen enkele jaren als hoogst verantwoordelijke geconfronteerd met een diversiteit aan interne en externe bedrijfsproblemen. Zelf formuleerde hij in 1967 in een belangrijke programmatische bijdrage aan de bundel *Nederlandse Bibliotheekproblemen* als zijn voornaamste taak de Koninklijke Bibliotheek op weg te leiden naar haar bestemming, die van een jaarlijk nationale bibliotheek, zij het binnen de historisch gegroeide aandachtsgebieden. Maar eer het zover was moesten er allerlei hindernissen worden genomen, waaronder het nijpende probleem van een nieuwe huisvesting. En alsof het KB-directoraat nog geen dagtaak genoeg was, drukte op hem ook de zorg voor het Letterkundig Museum en voor het Museum van het Boek, die tijdens zijn bewind nog beide met de KB in een soort personele unie verbonden waren.

Als geleerd bibliothecaris paste Reedijk weliswaar perfect in de lijn van Brummel maar karakterologisch zat hij anders in elkaar. Toch kwam juist dat laatste hem goed van pas, toen ook die KB niet geheel immuun bleek voor de nieuwe overlegcultuur die het maatschappelijk leven in de jaren zeventig ging beheersen. Waar Brummel

nog kon optreden als een solistisch opererend autocraat, moest Reedijk zich weldra van vergadertafel naar vergadertafel spoeden om, dikwijls als voorzitter, allerlei commissievergaderingen bij te wonen. Hij zou dat met onverminderde aandacht, een uiterste aan diplomatiek geduld en scrupuleus verantwoordelijkheidsgevoel blijven doen tot zijn pensionering op 1 april 1986.

Gedurende de jaren van zijn Haagse directoraat heeft Reedijk nog wel kans gezien om ook zijn wetenschappelijke werk voort te zetten, zij het deels op organisatorisch niveau. Zo werd hij algemeen secretaris van de in 1963 door de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen ingestelde Conseil International pour l'édition des oeuvres complètes d'Érasme. Deel I daarvan verscheen in 1969 bij de herdenking van de vijfhonderdste geboortedag van Erasmus, ook nu weer gevierd met een groot internationaal congres in de Rotterdamse Doelen, waar Reedijk sprak over 'Erasmus' final modesty', diens strategieën en aarzelingen met betrekking tot een definitieve editie van zijn opera omnia.

Wat mij in deze gedrukte voordracht opnieuw weer trof is het gemak waarmee Reedijk zijn filologisch filigraanwerk, inclusief alle wetenschappelijke mitsen en maren, tot een ook voor niet-specialisten begrijpelijk, ja spannend verhaal weet op te bouwen. En datzelfde geldt voor zijn andere Erasmus-voordrachten, zoals die over de vriendschap tussen Erasmus en zijn drukker Dirk Martens van Aalst, aldaar uitgesproken in 1973 ter gelegenheid van de vijfhonderdste verjaring van de boekdrukkunst in de Nederlanden. Des te spijtiger dat zijn vijf in 1969 te Oxford gehouden Lyell Lectures over de Opera Omnia van Erasmus ongepubliceerd zijn gebleven. Het is allemaal meer dan men van iemand in zijn positie kon verwachten. Maar een echt boek of althans een bundel artikelen heeft Reedijk niet meer geschreven, ook niet na zijn pensionering. Was het (zoals Ernst Kossmann onderstelt) 'zijn voorzichtigheid' naast 'zijn diepe respect voor de personen en objecten waarover hij studeerde die hem beletten zijn materiaal tot een these of synthese om te vormen'? Feit is dat het twaalf jaar duurde eer hij zijn levensbericht van de bewonderde voorganger Brummel voor het Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde voltooide. Maar die onwil of onmacht om zelf tempels op te bouwen stond nooit – en nu parafraseer ik opnieuw Kossmann – royale bewondering in de weg voor de grotere composities die hij anderen zag afleveren.

Het lijkt mij hier niet de plaats om uitvoerig stil te staan bij het vele werk dat Reedijk gedurende bijna een kwarteeuw op bibliothecair gebied, nationaal en internationaal binnen het verband van de UNESCO en IFLA, heeft gedaan. Ik verwijs hiervoor graag naar de levensschets van zijn Groningse collega W.R.H. Koops in de aan Reedijk ter gelegenheid van zijn aftreden als bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek door vrienden en collega's aangeboden afscheidsbundel *Boek, bibliotheek en geesteswetenschappen* uit 1986. Nog meer op deze alles overheersende

kant van zijn werkzame leven gericht is het uitvoerige in memoriam artikel van Hans van der Hoeven in het huisorgaan *KB Centraal* van mei 2000 (jrg. xxix, nr. 5). Wie daarnaast nog kennis neemt van de meest recente historiografie van de Koninklijke Bibliotheek door P.W. Klein en M.A.V. Klein-Meijer moet het stilaan wel zijn gaan duizelen.

Als ik de reactie op Reedijks activiteiten goed interpreteer klinkt daar bij alle lof de constatering dat de ingrijpende structuurveranderingen in de bibliotheekwereld hem meer zijn overkomen dan dat hij ze geïnitieerd zou hebben. Het was bij hem, om met de renaissancistische dichter Jonker Jan Van der Noot te spreken, steeds een zich voegen naar de tijd, *tempera te temporibus*. Maar zelfs als dat zo mocht zijn, dan verdient de wijsheid waarmee deze levenskunst beoefend werd alleen maar respect.

